

VU
ARCHEOLOGIJOS
KATEDRA

LIET/124

RAGINĖNŲ (SEDUVOS RAJ.) ARCHEOLOGINIŲ PAMINKLŲ
TYRINĖJIMAI IR „RAGINĖNŲ KULTūros“ KLAUSIMAS

P. KULIKAUSKAS

Nagrinėjami Raginėnuose esantieji pilkapynei, kurie pirmą kartą buvo tyrinėti XIX a. pradžioje, antrą kartą — XX a. pradžioje ir spaudoje mažai teaprašyti. Išanalizavus skirtingas nuomones dėl tyrinėtų pilkapių chronologijos ir laidojimo juose papročių, pasisakoma dėl Raginėnų archeologinių paminklų vietos Lietuvos archeologijoje ir dėl „Raginėnų kultūros“ termino vartojimo. Parodoma, kad nors Raginėnai yra svarbi archeologinė vietovė, davusi III—IV ir V—VII aa. dirbinių, tačiau ji nėra pati būdingiausia archeologinių paminklų tarpe ir todėl „Raginėnų kultūros“ termino nėra reikalo vartoti.

Raginėnų vietovė yra Seduvos rajone. Ji yra apie 9 km į šiaurę nuo Seduvos miestelio, prie vieškelio Seduva—Rozalimas.

Raginėnai yra viena seniai gyvenamų vietovių. Apie tai liudija čia išlikę archeologiniai paminklai, o taip pat kai kurie rašytiniai šaltiniai. Senovėje Raginėnų kaimas turėjo kitą pavadinimą. Tai matome iš XVI a. Upytės valsčiaus inventoriaus, kuriame dabartinis Raginėnų kaimas yra vadinamas Gabogala¹.

Dabartinis vietovės pavadinimas Raginėnai yra kildinamas iš žodžio ragana. Kada jis yra atsiradęs, tikslų žinių neturima. Tokį aiškinimą pateikia Fridrichas Diubua de Montperjė (Dobois de Montepereux), kasinėjęs Raginėnų archeologinius paminklus XIX a. pradžioje, J. Kraševskis² ir kiti autoriai³. Romantiškai nusiteikusiems žmonėms toks Raginėnų kaimo pavadinimo aiškinimas ypač buvo mielas. Tačiau šio kaimo pavadinimui atsirasti turėjo įtakos toji aplinkybė, kad Raginėnų kaimo laukuose yra išlikęs piliakalnis, vadinamas Raganų kalnu. Liaudyje yra išlikęs padavimas apie tai, kad senovėje piliakalnyje susirinkdavusios viso krašto

¹ Археографический сборник документов, 8, 16—17 ir 105, Вильно, 1870.

² M. Baliński, Starożytna Polska, 4, 373, Warszawa, 1884.

³ Ф. В. Покровский, Археологическая карта Ковенской губернии, № 35, 58, Вильно, 1899; Памятная книжка Ковенской губернии на 1898 год (toliau — Памятная книжка), 158, Ковна, 1898.

raganos. Kitame padavimo variante sakoma, kad čia senų senovėje būdavo deginamos raganos.

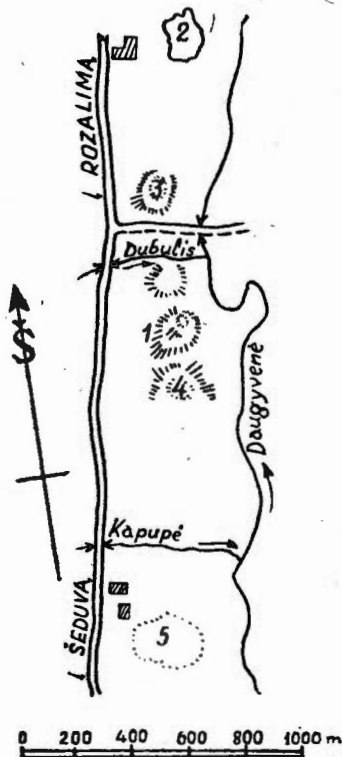
Šiandieną artimesnių kaimų gyventojai Raginėnų kaimo žmonių kitaip ir nevadina kaip „raganiečiais“. Apie Raginėnus yra sukurta net populiari dainelė:

Raganiečiai ilgariečiai
Turi triūbas ir birbynes.
Vijo velnią per tankynes,
Bevydami pasikorė,
Velnius skūras iškapojo.

Nesigilindami plačiau į Raginėnų vietovės pavadinimo atsiradimo aiškinimą, turime pareikšti, kad Raginėnų kaimo vardas su žodžiu „ragana“ pradėtas siedinti vėlai. Su žodžiu „ragana“ jis turi tik tiek bendro, kad panašiai skamba ir turi vienodą šaknį. Be to, apylinkės gyventojai apie raganas turėjo ir dabar turi daug įvairių pasakojimų ir padavimų.

Atrodo, kad Raginėnų kaimo vardas yra atsiradęs iš senovėje čia buvusios šventvietės ir kilęs iš žodžio „ragas“, kuris senovėje turėjo reikšti šventąją vietą. Galimas dalykas, kad nerašytinės istorijos laikais čia yra buvusi pagonių lietuvių kulto vieta, apie kurią yra išlikę nemaža padavimų ir kurių buvus liudija čia išlikę pilkapynai ir piliakalnis.

Raginėnų apylinkėje yra žinomos dvi pilkapių grupės, piliakalnis ir vėlyvi plokštiniai kapinynai (1 pav.).

1 pav. Raginėnų archeologinių paminklų situacinis planas.
1 — Raginėnų piliakalnis, 2 — pilkapiai pušyne, 3 — plokštinis degintinis kapinynas, 4 — pilkapiai prie piliakalnio, 5 — plokštinis kapinynas

1. Piliakalnis

Raginėnų apylinkės yra gana kalvotos. Anksčiau jos buvo apaugusios gražiomis giriomis, šiandieną čia matome puikius kolūkių laukus. Pro Raginėnus teka nedidelis Daugyvenės upelis, kuris įteka į Mūšos upę. Daugyvenės upelio vardas kildintinas iš žodžių: „daug“ ir „gyventi“. Taip jis pavadintas, greičiausiai, dėl to, kad čia nuo seno tankiai gyventa žmonių⁴ (2 pav.).

Kairiajame Daugyvenės upelio krante vienoje iš kalvų yra įrengtas piliakalnis. Jis guli tarp Seduvos—Rozalimo vieškelio ir Daugyvenės upelio. Iš šiaurės ir vakarų pusės piliakalnį supa

⁴ Verhandlungen der gelehrten Estnischen Gesellschaft, 6, 1—2, 117, Dorpat, 1870.

dirbamos žemės plotai. Jo rytine papėde teka Daugyvenės upelis. Pietinėje piliakalnio pusėje yra loma, kuri skiria piliakalnį nuo kitos kalvos. Ši kalva turi nuolydį pietų link. Patį piliakalnį vietos žmonės vadina Raganų kalnu, Giliakalniu arba tiesiog piliakalniu, o minėtą kalvą piliakalnio pietinėje pusėje vadina Rinkakalniu, Turgakalniu ar net Bačkirkalniu. Pačiame pietiniame šios kalvos gale, užimančiame apie 0,5 ha žemės plotą, kitados buvo gražių pilkapių grupė, kurios šiuo metu tėra tik kai kurios liekanos.

2 pav. Reginėnų piliakalnis iš Daugyvenės upelio puses

Raginėnų piliakalnis įrengtas natūralioje, gana masyvioje pailgoje kalvoje. Jo viršūnė šiuo metu nelygi ir turi apie 50 m ilgio ir 20 m pločio. Piliakalnio aikštelė yra buvusi lygi, kiek iškilnesnis tėra jos šiaurės vakarų pakraštys, kur yra buvęs nedidelis pylimas. Likusioje piliakalnio dalyje galima matyti nelygumų — pakopų. Tokiomis pakopomis pasižymi pietrytinė dalis ir šiaurės vakarų kampas.

Piliakalnio šlaitai apslinkę, nelabai statūs. Kiek statesnis šlaitas yra nuo Daugyvenės upelio, kuris turi apie 15 m aukščio. Tuo tarpu iš vakarų pusės jis teturi 8 m aukščio.

Apie 15 m į šiaurę nuo piliakalnio yra apie 2,5 m aukščio ir 30 m ilgio pylimas. Tarp šio pylimo ir piliakalnio papėdės yra apie 10—15 m pločio užslinkęs griovyvis.

Raginėnų piliakalnis yra plačiai žinomas apylinkėse ir literatūroje. Dar plačiau žinomas jis turėjo būti prieš kelis šimtus metų. Keletą padavimų ir pasakojimų apie Reginėnų piliakalnį pateikia žinomas Lietuvos piliakalnių tyrinėtojas Liudvikas Kžyvickis⁵.

⁵ L. Krzywicki, *Zmódz Starożytna*, 14—15, Warszawa, 1906.

Raginėnų piliakalnis sistemingai nėra tyrinėtas. Jis tėra kasinėtas įvairių mėgėjų ir lobių ieškotojų. Be to, 1897 m. piliakalnyje buvo pastatytas trianguliacijos bokštas, kurį statant piliakalnis buvo kiek apardytas. Nėra žinių, ar piliakalnyje rasta kurių nors senienų. Literatūroje aptinkama žinių, kad jame buvo surasta anglių, pelenų, degėsių. Įdomią žinią apie tai pateikia L. Kżywickis, kuris nurodo, kad Raginėnų piliakalnyje buvo randama tiek daug medžio anglies, kad ja kelis metus naudojosi Raginėnų kaimo kalvė⁶.

Šio tvirtinimo patikrinti straipsnio autorius negalėjo, nes kasinėjimų čia nevykdė. Iki šiol tyrinėtuose piliakalniuose tiek gausiai medžio anglies niekur nerasta. Tačiau iš liaudies pasakojimų žinome, kad didžiuliai anglių kiekiai kaimo kalvėms naudoti ir iš Vortuliškių piliakalnio, Pagėgių rajone⁷.

Dabartiniame Raginėnų piliakalnio paviršiuje žymesnių degėsių nematyti. Nematyti taip pat ir ryškesnio kultūrinio sluoksnio. Tačiau, jeigu ši žinutė yra teisinga, ji yra vertinga kitu atžvilgiu. Jei iš tikro piliakalnyje anglies buvo randama tiek daug, tai tatau terodo, kad piliakalnyje savo metu buvo dideli mediniai įrengimai, kaip pastatai, užtvaros ir kt., kurie kurios nors katastrofos metu sudegė.

Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Kultūros paminklų apsaugos inspekcijoje yra fotonuotrauka, kurioje pateikta keletas dirbinių, tariamai rastų piliakalnyje. Radiniai, esą, buvo rasti 1934 m., pradėjus iš ten imti graužą. Nuotraukoje matomi šie dirbiniai: geležinis pentinis plačiaašmenis kirvis, nedidelė grandelė, apskritinė segė 6 stipinėliais, 2 auskarai ir apkaustytas lokio nagas. Tokie radiniai chronologiniu atžvilgiu yra labai neseni. Jie gali būti priskiriami XV—XVI aa. Autoriui Raginėnuose apsilankius ir susipažinus su padėtimi vietoje, susidarė įspūdis, kad visi minėtieji dirbiniai yra kilę ne iš šio piliakalnio, o iš vėlyvo laikotarpio senkapio, aptikto, beimant graužą. Šis senkapis guli apie 1 km nuo piliakalnio į šiaurę, pušynėlyje.

Neturint duomenų apie Raginėnų piliakalnio kultūrinį sluoksnį, sunku yra ką nors pasakyti apie piliakalnio paskirtį ir jo chronologiją. Tačiau, atrodo, kad piliakalnis yra nesenas. Apie piliakalnį rašiusieji autoriai yra bandę aiškinti jo paskirtį.

M. Balinskis mini, kad F. Diubua, kuris pirmasis aprašė Raginėnų piliakalnį, vadina jį „tumulus pyrėes“ ir teigė, kad piliakalnyje dievo Perkūno garbei buvusi deginama amžinoji ugnis⁸. K. Gukovskis, matyt, pasirėmęs M. Balinskiu ir tą žinutę kiek perdirbęs, sako, jog, anot Diubua, „tumulus pyrėes“ esą tokie piliakalniai, kuriuose lietuviai degindavę ugnį saulės dievo garbei. Tačiau toliau paaiškina, kad „Diubua visas atskiras kalvas, kurios šiek tiek perdirbinėtos, laiko vietomis, kur degdavo šventosios ugnys, o mes jas laikome skirtomis karo reikalams“⁹.

⁶ L. Krzywicki, min. veik., 87.

⁷ Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia, 84—85, 96, Königsberg, 1890.

⁸ M. Baliński, min. veik., 377.

⁹ Памятная книжка, 159.

Piliakalnio praeitį gali atidengti tik archeologų kasuvas. Ateityje, atlikus kasinėjimus, piliakalnio praeitį būtų galima nušviesti tiksliau ir pilniau. Tuo tarpu išsamesnių žinių turime tik apie Raginėnų pilkapius.

2. Pilkapiai

Prie Raginėnų vietovės yra išlikusios dvi pilkapių grupės. Viena jų piliakalnio pietinėje papėdėje, kairiajame Daugyvenės upelio krante, kita — prie paties kaimo, pušynėlyje (3 pav.), dešinėje vieškelio Seduva—Rožalimas pusėje, apie 1 km į šiaurės rytus nuo piliakalnio. Vietos žmonės čia esančius pilkapius vadina milžinkapiais. Abiejų pilkapynų atskiri pilkapiai skiriasi savo išorine išvaizda ir konstrukcija.

3 pav. Raginėnų pilkapiai pušyne

Pilkapiai, esantieji prie pat piliakalnio, yra buvę neaukšti, apie 1 m aukščio, apdėti apskritais 5—8 m skersmens akmenų vainikais. Šiandieną galima kalbėti tik apie čia buvusių pilkapių liekanas. Išlikusios tėra tik jų sampilo dalys arčiau pakraščių ir atskiri vainikų akmenys. Patys pilkapiai yra suardyti, nes iki 1940 m. iš čia buvo imamas graužas. Esančios prie piliakalnio žvyrdubės pakrantėje buvo aiškiai matomos didelės tamsesnės spalvos apskritos formos dėmės, greičiausiai, buvusių pilkapių vietos. Kiek čia yra buvę pilkapių, dabar sunku pasakyti. Jie visi yra jau kasinėti. Gal tik vienas kitas buvęs žemas pilkapis, savo išorine išvaizda nepatraukęs čia atsilankiusių tyrinėtojų, yra išlikęs nepaliestas.

K. Gukovskis teigia, kad šiame plote buvo apie 20 pilkapių, kurie, pasak jo, užaugę velėna, vainikų akmenys sulindę į žemes, kiti su jomis susilyginę.

Skirtinga pilkapių grupė yra prie kaimo esančiame pušyne. Tik į ją įžengęs, nustembi pilkapių gausumu ir jų monumentiškumu. Šiuo metu pilkapiai apaugę krūmais ir pušimis. Vieni šių pilkapių yra labai dideli, kiti vidutinio didumo. Kai kur keli pilkapiai sudaro lyg ir atskirą pilkapių grupę. Paviršiuje dažnai matyti seniai ir ne taip seniai iškastų įvairaus dydžio duobių. Tai įvairių čia kasinėjusių šiaip žmonių bei tyrinėtojų palikimas. Yra ir visai iškastų pilkapių.

Siame pušynėlyje yra apie 80 pilkapių. F. Gurevič klaidingai nurodo, kad Raginėnuose yra virš 600 pilkapių¹⁰.

3. Pilkapių tyrinėjimų istorija

F. Diubua tyrinėjimai

Raginėnų pilkapiai gana anksti patraukė į save įvairių keliautojų bei tyrinėtojų dėmesį. Dar XIX a. viduryje, prieš įsisteigiant Vilniaus Archeologinei Komisijai, kuri sukėlė krašte senovės pažinimo ir tyrinėjimų sąjūdį, Raginėnuose jau buvo bandyta kasinėti. Pirmasis šios vietos tyrinėtojas buvo jau minėtas F. Diubua, gyvenęs tarp 1798 ir 1850 metų. Jis buvo piešėjas, keliautojas-geografas ir archeologas, lankęsis Lietuvoje, Kaukaze, Armėnijoje, Graikijoje, Kryme ir kitur. Nuo 1843 m. jis buvo archeologijos profesoriumi Neušatelio (Neuchâtel) akademijoje.

Lietuvoje Diubua gyveno Pakruojuje. Būdamas Lietuvoje, jis domėjosi jos senove, istorija ir lankė bei tyrinėjo pilkapius Raginėnuose, Karpiškuose, Girgždeliuose ir kitur.

Yra minimos kelios jo buvimo Raginėnuose datos. K. Gukovskis, rašydamas apie Panevėžio apskritį, nurodo, kad Diubua čia kasinėjęs apie 1840 m.¹¹ Tačiau, tai teigdamas, K. Gukovskis nenurodo, kuo jis remiasi. M. Balinskis ir F. Pokrovskis nenurodo jokios datos¹². Greičiausiai, kad Diubua Raginėnus bus tyrinėjęs apie 1820—1830 metus. Ši data nurodoma, remiantis Diubua laiškais, rašytais iš Lietuvos savo motinai ir sese-riai. Tie laišakai yra rašyti Pakruojuje ir turi šias datas: 1823.IV.4, 1824.VII.12, 1825.VI.24 ir 1825.IX.13—25. Atrodo, kad apie 1823—1825 m. Diubua ir vykdė savo tyrinėjimus. Diubua kasinėjimų data nurodoma tiesiog 1830 metai¹³.

¹⁰ Ф. Д. Гуревич, Краткие сообщения о докладах и полевых исследованиях Института истории материальной культуры АН СССР, № 36 (1951).

¹¹ Памятная книжка, 158.

¹² Plg. Ф. В. Покровский, *min. veik.*, 35.

¹³ Записки Северо-западного отдела Императорского русского географического общества (toliau — Записки...), 1, 236—239, Вильна, 1910.

Pranešimą apie Lietuvoje vykdytus pilkapių tyrinėjimus Diubua išspausdino maždaug tik po 20 metų, 1845 ir 1846 metais, todėl to pranešimo negalima priimti be rezervų ir kritikos.

Neturėdami paties Diubua straipsnio, naudojomes M. Balinskio, C. Grewinko, K. Gukovskio, F. Pokrovskio ir kitų autorių paskelbtų darbų duomenimis¹⁴. Jų visų pagrindą sudaro M. Balinskio veikale „Starożytna Polska“ paskelbtos žinios.

Apie Diubua kasinėjimo laiką ir metodą žinių neturime. Iš pranešimų sužinome tik, kiek pilkapių jis iškasė, ką juose rado ir kt.

Minėtų autorių žiniomis, Raginėnuose Diubua iškasė iš viso 6 pilkapius: 4 pušyne ir 2 piliakalnio rajone.

Aprašydamas pušyne gulinčius pilkapius, Diubua pažymi, kad jų čia priskaičiavęs virš 100. Didžiausias šių pilkapių turėjo 36 pėdų¹⁵ skersmenį, mažesni — 12, o daugumas — 24. Šioje pilkapių grupėje Diubua aptiko degintinius ir griautinius kapus. Sudegintų kūnų palaikai buvo rūpestingai surinkti ir palaidoti pilkapyje maždaug 30 cm gylio duobutėje. Apie keramikos liekanas Diubua nieko nemini. Atrodo, kad jų čia nebuvo rasta, o degintiniai palaikai buvo pakasti laisvoje žemėje. Viename kape Diubua aptikęs nebaigtą deginti kaukolę, kurią pasiuntęs Milano muziejui¹⁶.

Plačiau kapų neaprašydamas, Diubua pažymi, kad vieną nedegintą skeletą radęs palaidotą sėdomis. Viena jo ranka, esą, buvusi pridėta prie burnos, ant piršto buvęs užmautas įvijinis žiedas (улиткообразное, w kształcie ślimaka, Schneckenring). Nedegintų kūnų kapai buvo rasti 1,5—2 pėdų gilumoje¹⁷.

Piliakalnio rajone Diubua, kaip jau buvo minėta, iškasė 2 pilkapius¹⁸. Juose susidurta su nedegintų kūnų laidojimu. Mirusieji gulėjo galvomis į vakarus. Diubua liudija čia radęs tik du skeletus. Prie vieno šių skeletų dešinėsios kojos jis aptikęs geležinį kirvį. Jo koto pėdsakai buvo pastebėti virš skeleto ir turėjo kablį formos išvaizdą.

Diubua jokių terminų šio kirvio nepavadinęs, apie jį jis rašo taip: „Prie dešinėsios kojos gulėjo senovinis geležinis kirvis, visiškai panašus į tuos, kurie drauge su kitais ginklais buvo rasti mūšio vietoje prie Žeminių, kur Didysis Lietuvos kunigaikštis Gediminas 1316 m. sumušė kryžiuočius.“¹⁹ Šis kirvis, anot Diubua, panašus į tuos, kurie Vakarų Europoje aptinkami jau žalvario amžiuje (greičiausiai, jis turi galvoje žalvarinius įmovinius kirvius). Jų paskirtį Diubua aiškina taip: šie kirviai buvo vartojami ir karui, ir žemei įdirbti. Karui pasibaigus, jie turėjo būti pa-

¹⁴ M. Baliński, min. veik., 394; C. Grewingk, Ueber heidnische Graeber Russisch-Litauens und einiger benachbarten Gegenden insbesondere Lettlands und Weissrusslands, Verhand. d. g. Estnischen Gesellschaft, 6, H. 1 ir 2, Dorpat, 1870. Ф. В. Покровский, min. veik., 51 ir kt.

¹⁵ Pėda lygi apie 30 cm.

¹⁶ M. Baliński, min. veik., 375.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ C. Grewingk, min. veik., 118.

¹⁹ M. Baliński, min. veik., 375.

versti žagrių noragais. M. Balinskis, cituodamas Diubua, rašo: „Nieko nebuvo parankesnio, kaip tokį kirvį, karui pasibaigus, pritaikyti žagrei; juk šių dienų lietuviška žagrė, dar ir dabar Lietuvoje tebevartojama, yra visiškai panaši į anuomet vartotus ginklus.“²⁰

Iš šių pastabų bei apibūdinimų matyti, kad Diubua čia bus radęs geležinį įmovinį kirvį.

Be to, Diubua mini, kad Raginėnuose aptikęs apkrautų akmenimis pilkapių, kurie jungiasi vienas su kitu, ir pastebi, kad tokių pilkapių Lietuvoje aptinkama labai retai. F. Pokrovskis, kuris remiasi M. Balinskiu, pažymi, kad tokie pilkapiai yra didelė retenybė²¹.

Peržvelgę Diubua kasinėjimus, turime pastebėti, kad jo išvadų negalima priimti be kritikos. Pirmiausia, iš duotųjų ištraukų tiesiog sunku suprasti, kurioje pilkapių grupėje ir kas buvo rasta. Tik atidžiai peržiūrėję visus autorius, kurie rašė apie Diubua kasinėjimus, ir aplankę pilkapius vietoje, galime susidaryti anksčiau nupieštą vaizdą. Tačiau, neturint kasinėjimų plano ir smulkaus jų aprašymo, jokių būdų negalima nustatyti, kurie pilkapiai buvo tyrinėti Diubua ir kurie už jį vėliau tyrinėjusių.

Nėra žinoma, ar Diubua degintinius kapus aptiko tuose pačiuose pilkapiuose drauge su griautiniais kapais, ar atskiri pilkapiai buvo degintiems kapams ir atskiri — griautiniams. Šį abejojimą iškeliamo todėl, kad griautiniai kapai galėjo būti rasti ir čia pat šiaurinėje pilkapyno dalyje esančiame plokštiniame kapinyne. Tačiau, kaip vėlyvesnieji tyrinėtojai patyrė, šioje pilkapių grupėje yra ir degintinių, ir griautinių kapų, todėl Diubua minimi, greičiausiai, bus rasti pilkapiuose.

Labai abejojame, kad Diubua iš tikrųjų būtų radęs kapą, kuriame mirusysis būtų buvęs palaidotas sėdomis. Iki šiol tyrinėtuose pilkapiuose ir kapinyuose tokių kapų nebuvo aptikta. Kadangi Diubua savo pranešimą rašė 20 metų prasliskus nuo tyrinėjimo datos, jis galėjo ne viską tiksliai prisiminti, kai ką supainioti. Tų išvadų jis priėjo, greičiausiai, dėl savo kasinėjimų metodo. Diubua kasė pilkapius vadinamuoju „šulinio“ metodu. Tuo būdu, jis galėjo aptikti kelis viename pilkapyje buvusius kapus: vieno radęs viršutinę dalį, o kito apatinę, galėjo išsiaiškinti, kad mirusysis palaidotas sėdomis. Kad taip pilkapiai buvo kasti, rodo išlikę prie pilikalnio esančių pilkapių likučiai, kur jų pakraščiai ir vainikų akmenys daugumoje beveik nepalieti. Jau pats pasakymas, kad mirusysis laikęs ranką prie burnos irgi yra prasimanymas. Galimas dalykas, neteisingai buvo suprasta rankų padėtis. Iki šiol tyrinėtuose kapinyuose susiduriame tik su labai smailiu kampu sulenktomis rankomis, kurių plaštakų ir pirštų kaulai dažnai siekia veido, ypač apatinio žandikaulio, kaulus. Tokią padėtį bus aptikęs ir Diubua. Rastas ant piršto sraigės pavidalo žiedas bus, greičiausiai, įvijinis.

Iš viso Diubua darbe daug romantizmo, fantazijos ir prasimanymo. Kad jis mėgo fantastiškus aiškinimus, matome iš jo kasinėtų pilkapių Karpiškiuose aprašymo. Anot Diubua, pilkapių čia buvę apie 100. Jų keliolika

²⁰ M. Baliński, min. veik., 376.

²¹ Ф. В. Покровский, min. veik., 58.

iškasęs, nieko ypatingo neradęs. Tik viename pilkapyje Diubua aptikęs skeletą, ant kurio krūtinės gulėjusios padėtos 4 viena į kitą sukištos kaukolės. Tokių kapų, kaip mini Diubua toliau, jis aptikęs Girgždelių pilkapiuose ir Kurše prie Aa upės. Tačiau jis pats pastebi, kad pagrindinio skeleto kaulai atrodė žymiai senesni. Tame pačiame pilkapyje buvo rastas ir kitas jauno žmogaus su visais dantimis skeletas²².

Cia Diubua susidūrė ne su koku nors ypatingu palaidojimu, bet su išardytu pilkapiu. Kas nors anksčiau kuriais nors sumetimais bus pilkapį prakasęs ir atrastąsias kaukoles vėl užkasęs, visai nežinodamas, kad jas pakasė virš kito skeleto. Kaipgi sveikas kaukoles sudėsi vieną į kitą?

Nors po Diubua tyrinėjimų praėjo daugiau kaip šimtmetis ir Lietuvos archeologinių paminklų tyrinėjimas žymiai suintensyvėjo, su panašia laidosena niekur nesusidurta.

Nepaisant šių pastabų, reikia pripažinti, kad moksliską nuovoką Diubua vistik turėjo. Po Loboikos kasinėjimų jis pirmasis tyrinėjo daugelį Lietuvos pilkapių ir su jais supažindino visuomenę. Jis domėjosi jos žiląja praeitimi, kurią mėgo ir tyrinėjo. Greičiausiai, kad ir būdamas archeologijos profesoriumi Neušatelio akademijoje, savo klausytojams pasakojo apie Lietuvą. Gal šių paskaitų pagrindu jis parašė ir savo darbėlį apie Lietuvos pilkapius. Jis pats, kad ir netobulai, aprašo pilkapių vietą, aiškina jų paskirtį, nurodo pilkapių apytikrį didumą, kalba apie radinių paskirtį ir laidoseną, bando, kad ir gana naiviai, aiškinti jų chronologiją.

Piliakalniu Diubua laiko vietą, kurioje senovėje lietuviai degino amžinąją ugnį. Priešingai žmonių tvirtinimui, kad pilkapiai čia, esą, bus iš kovų su kryžiuočiais laikų, Diubua mano, kad čia greičiau bus buvę senovės lietuvių kapai iš tų laikų, kada lietuviai degino savo mirusiuosius, ypač viršininkus²³. Taip Diubua aiškino, matyt, paveiktas rašytinių šaltinių teikiamų žinių.

Baigiant kalbėti apie Diubua kasinėjimus Raginėnuose, tenka iškelti dar vieną klausimą. Juk Diubua ne visur tyrinėtuose pilkapiuose rado tik anglis ir pelenus, tat kur jis galėjo padėti kasinėjimų metu rastą medžiagą? Tikslių žinių apie tai neturime. Viena tik aišku, kad jis radinius ir dalį kaulų bus paėmęs su savimi. M. Balinskio ir kitų autorių darbuose randame žinutę, kad Karpiškiuose rastas kaukoles Diubua rodęs gyd. Lichtenšteinui Mintaujoje. Šis jas priskyres lietuviams. Antrą nebaisią degti kaukolę iš Raginėnų pilkapių Diubua pasiuntęs Milano muziejui. Atrodo, kad dalį tos medžiagos jis galėjo palikti Pakruojuje. Kitų radinių tektų ieškoti Mintaujos²⁴, Milano ar net Paryžiaus muziejuose.

²² M. Baliński, min. veik., 376.

²³ Ten pat.

²⁴ Didžiojo Tėvynės karo metu hitleriniai okupantai Jelgavos muziejų sudegino, ir muziejaus rinkinių likimas iki šiol nėra paaiškėjęs.

J. Abramovo tyrinėjimai

F. Diubua pradėtas tyrinėjimų darbas ir paskleistas garsas apie Raginėnus tuščiai nenuskambėjo. Po jo Raginėnus lanko kiti įvairūs keliautojai, tyrinėtojai ir šiaip žmonės. Visi stebisi esančių pilkapių grožiu ir dydžiu. Kai kas bando juos bent kiek prakasti. Pvz., norėdama geriau susipažinti su Lietuvoje esančiais labai įdomiais pilkapiais ir nustatyti jų chronologiją, buv. Imperatoriškoji Archeologinė Komisija Peterburge 1909 m. siunčia į Lietuvą jų tyrinėti tos komisijos narį J. Abramovą, kuris, be kitų vietovių, pirmiausia kasinėjimams pasirenka Raginėnus. Apie jo tyrinėjimus jau turime žymiai daugiau duomenų.

Iš paskelbtos J. Abramovo ataskaitos ir iš bylų, esančių Valstybiniame Ermitažo Muziejuje Leningrade matyti, kad J. Abramovas kasinėjo čia 1909 ir 1910 m. Jis kasinėjo abi pilkapių grupes: prie piliakalnio ir pušyne. Prie piliakalnio jis iškasė tik tris pilkapius (Nr. Nr. 24, 25, 26). Jis pažymi, kad čia buvę 12 pilkapių, dalis jų, esą, jau seniai iškasti. Matyti, kad J. Abramovas turi galvoje F. Diubua vykdytus kasinėjimus²⁵. Pušyne J. Abramovas iškasė 33 pilkapius. Iš viso Raginėnuose jis iškasė 36 pilkapius.

Trumpai apie J. Abramovo kasinėjimus paskelbta ir buvusios Rusų geografinės draugijos leidinyje²⁶. Šioje ataskaitoje iš viso nurodoma, kad Lietuvoje labai gausu pilkapių, kad dar daug jų yra išlikusių, bet daug taip pat yra sunaikinta ir naikinama, apardyti ir Raginėnų pilkapiai. Ypatin-gai smarkiai apnaikinti pilkapiai šiaurinėje pilkapyno dalyje. Be to, dalis pilkapių yra kasinėti įvairių lobių ieškotojų bei išrausti, įruošiant juose bulviarūsius. Toliau straipsnyje aprašoma dirbinių padėtis kape, aiškina-ma jų paskirtis, nurodomas rastųjų dirbinių skaičius. J. Abramovas savo ataskaitoje aprašo ir tokius atvejus, kai mirusieji buvo laidojami ne pilkapuose. Jis taip pat mini ir buvusią arti pilkapyno didelę sodybvietę, kurios jokių pėdsakų iki mūsų laikų neišliko.

Be Diubua ir J. Abramovo, Raginėnų pilkapius bandė kasinėti ir J. Basanavičius²⁷. Jis kasinėjo taip pat, kaip ir J. Abramovas, 1910 m. J. Basanavičius iškasė 4 pilkapius pušyne. Kiek pilkapių J. Basanavičius iškasė prie piliakalnio — tikslių žinių nėra. Savo autobiografijoje jis te-pažymi, kad iškasė visus dar nepalietus kapus, kur aptikęs degintinius kapus su menkomis įkapėmis.

Remdamiėsi J. Abramovo esamomis ataskaitomis, galime susidaryti pilnesnį vaizdą apie pilkapių konstrukciją, laidoseną ir įkapes.

J. Abramovas nurodo, kad Raginėnų pilkapiai yra gana dideli. Jis juos lygina su Gniezdove prie Smolensko esančiais pilkapiais. J. Abramovas pažymi, kad pilkapiai yra išsidėstę 5 dešimtinių žemės plote. Išorės at-žvilgiu pilkapiai nebuvo vienodi, vieni jų didesni, aukštesni, kiti — mažes-ni, žemesni. Pilkapių aukštis siekė 1,5—1,9 m. Kai kurie pilkapiai turėjo

²⁵ Ermitažo ataskaita, 1909/62, 85.

²⁶ Записки..., 1, 236.

²⁷ Lietuvių tauta, 5, 119, Vilnius, 1936.

40 m ilgio, kiti turėjo 24 m skersmens. Vieni pilkapiai buvę apskriti, kiti jam atrodė pusbėnelio formos, dar kiti pagrindais šliejosi vienas prie kito.

Kasinėjant nustatyta, kad dalis pilkapių apdėti akmenų vainiku, kiti tokių vainikų neturi. Dalis akmenų vainikų buvo suardyta, panaudojant akmenis statybai. Nedidelius akmenų vainikus išlaikė pilkapių grupė, esanti prie piliakalnio. Be to, pušyne esančių pilkapių grupėje susidurta su akmenų atitvėrimais, ėjusiais tarsi spinduliais.

Pilkapiuose susidurta su griautiniais ir degintiniais kapais. Mirusieji laidoti pilkapių sampile. Viename pilkapyje aptikta nuo 1 iki 10 kapų. Vėliau laidojant mirusiuosius, ankstyvesniųjų kapų dalis suardyta. Tokia yra bendra pilkapių charakteristika.

Apibūdinant atskiras pilkapių grupes, daugiau duomenų tėra apie pilkapyną, esantį pušyne.

Sio straipsnio autorius kelis kartus lankėsi Raginėnuose. Šiuo metu pilkapyne prie piliakalnio tėra vos keli buvę pilkapių vainikai. Pilkapių vainikas apskritas, nedidelis, apie 5—8 m skersmens. Prie kai kurių pilkapių išlikę sampilų pakraščiai. Tai rodo, kad pilkapiai buvo kasami „šulinio“ metodu. Pilkapiuose mirusieji buvo laidojami nesudeginti.

Šiuose pilkapiuose rasta III—IV aa. įkapių. Istorijos-etnografijos muziejuje Vilniuje yra lentelė dirbinių su užrašu: „Raginėnai ir Pakalniškiai. Rasta 1910 m. J. Basanavičius“. Sunku dabar pasakyti, kurie dirbiniai yra rasti Raginėnuose, kurie Pakalniškių pilkapynuose. Pakalniškių pilkapių medžiaga, kiek ji mums yra žinoma iš M. Butrymuvnos kasinėjimų²⁸, chronologiniu atžvilgiu yra ankstyva. Ji gali būti datuojama II—III amžiais. Raginėnų medžiaga yra kiek vėlesnės kilmės. Lentelėje yra 2 žalvarinės kūginiais galais antkaklės, puodo šukė, žalvarinis ritinis smeigtukas, įvijinis žiedas, lankinės segės palenkta kojele dalis, žalvarinė juostinė trikampio skersinio piūvio apyrankė įsmaugtais galais, dvi žalvarinės juostinės apyrankės plokščios juostelės apvaliniais galais, geležinė žąslų grandis, mėlyno stiklo didelis karolis, per vidurį puoštas 2 banguotai pintomis juostelėmis, sudarančiomis kilpas tarsi skaičius 8. Segės lankelis ir kojėlė puošta lygiais ploteliais. Kaklo papuošalas sudarytas iš įvijų ir pasagos formos kabučių. Antkaklė, apyrankės, segė, kaklo papuošalas ir bus, greičiausiai, kilę iš Raginėnų pilkapių grupės, esančios prie piliakalnio.

J. Abramovas pažymi, kad vienas jo kasinėtas pilkapis (Nr. 24) guli prie kelio į Rinkakalnį. Jis jau turėjo būti kastas seniau. Turi jis 4 m skersmens ir 55 cm aukščio. Pilkapis apdėtas akmenimis. Pilkapyje nieko nerasta. Antrasis J. Abramovo kasinėtas pilkapis yra turėjęs 70 cm aukščio ir 8 m skersmenį, vainiko teišlikę 6 akmenys. Pilkapio sampile rasta keletas akmenų ir gerai išlikusių kaukolių. Trečiasis pilkapis gulėjęs arčiau Daugyvenės upelio ir buvęs didžiausias visoje grupėje. Jis buvo 1,4 m aukščio ir 12 m skersmens. Vainikas gerai išsilaikęs. Ratu sudėta

²⁸ M. Butrymówna, Swiatowit, 2, 92—103, 40—42, XIII—XV lent. (1900).

19 akmenų. Akmenų aptikta pilkapiro sampile. Sampilė rasta taip pat smulkių angliukų, pelenų.

Platesnių duomenų turime apie pušyne tyrinėtus pilkapius. J. Abramovo 1909 m. tyrinėjimų ataskaitoje nurodyta, kad tais metais jis iškasęs 7 pilkapius ir 1910 m.—29 pilkapius. Savo ataskaitoje-dienoraštyje jis pažymi, kad pilkapynas priklausė keliems savininkams, kurie jam draudė kasinėti bei grasino šakėmis ir šaunamaisiais ginklais.

1909 m. tyrinėti pilkapiai

Pilkapis Nr. 14(1)²⁹ buvęs pusrutulio formos, 1 m aukščio ir 6 m skersmens. Supiltas pilkapis iš žvyro. Akmenų vainiko neturėjęs. Vieno kastuvo gilumoje rastas apardytas skeletas, pilkapiro sampilo pagrinde rasti blogai išsilaikę griaučiai. Pilkapiro vakariniame pakraštyje rastas stambus naminio gyvulio kaulas.

Pilkapis Nr. 15(2) buvo pusrutulio formos, apaugęs pušaitėmis, jo šiauriniame šone buvo iškasta gili duobė. Pilkapiro skersmuo 8 m, aukštis — 1,4 m. Pilkapiro sampile 90 cm gilumoje aptikti gerai išsilaikę žmogaus griaučiai. Mirusysis čia buvo palaidotas galva į vakarus, rankos sudėtos pilvo srityje. Šio skeleto kairiojoje pusėje gulėjo kiti, mažesni griaučiai, blogiau išsilaikę. Pastarųjų padėtis ir kryptis tokia pati, kaip ir pirmųjų.

Pilkapiro Nr. 16(3) skersmuo — 23 m, aukštis — 1,6 m. Jis buvo pusrutulio formos. Šiame pilkapyje aptiktas 1 degintinis kapas ir 6 griautiniai kapai. Degintinis kapas aptiktas trečiojo kastuvo (apie 60 cm) kāsimo gilumoje. Sampilė žemė buvo maišyta, mėtėsi paskiri žmonių kaulai. Tai rodo, kad pilkapį suardė vėlesni laidojimai. Ir iš tikrųjų, 1,40 m gilumoje buvo rasti netvarkingai sumesti labai gerai išsilaikę griaučiai. Vieni griaučiai buvo sulenkti, kiti buvo virš pirmųjų. 30 cm giliau šių griaučių šviesaus smėlio sluoksnyje buvo surasti dar trijų žmonių griaučiai. Du jų gulėjo palaidoti galvomis į vakarus, o tretysis gulėjęs prie jų kojų galva į šiaurės rytus.

Jau pilkapiro pagrinde, žemiau tik ką minėtų griaučių, aptikti dar vieneri labai blogai išsilaikę griaučiai. Mirusysis gulėjo taip pat nukreiptas galva į vakarus. Šį kapą tenka traktuoti kaip seniausią chronologiniu atžvilgiu.

Pilkapiro Nr. 17(4) skersmuo — 18 m, aukštis — 1,6 m, gerai išsilaikęs. Jo viduryje tebuvo iškasta nedidelė duobė. Kastas pilkapis „šulinio“ metodu. Kasama duobė buvo 6 m skersmens. Pilkapiro pagrindas buvo apdėtas akmenų vainiku.

90 cm gilumoje buvo aptikti gerai išsilaikę griaučiai. Mirusysis palaidotas galva į vakarus, rankos ištiestos. Griaučių ilgis 4 pėdos 25 coliai. Prie mirusiojo dešinėsios kojos pėdos gulėjo geležinis pentinis siauraaš

²⁹ Pilkapių numeracija pateikiama tokia, kokia ji yra J. Abramovo ataskaitoje. Skliausteliuose duodamas mūsų eilės numeris. Pilkapiuose rasti dirbiniai surašyti šio straipsnio gale pateikiamoje lentelėje, nes dienoraščiuose jie ne visi atžymėti. Pilkapių ir įkapių aprašymui medžiaga gauta iš ist. m. kand. A. Tautavičiaus.

menis kirvis. Dešiniajame šone, kelių srityje gulėjo geležinis peilis. Karklo srityje rasta sidabrinė antkaklė.

Kito mirusiojo griaučiai gulėjo kiek giliau, jau ant pilkapijo pagrindo. Šių griaučių ilgis buvo 5 pėdos ir 9 coliai. Prie mirusiojo dešinėsios kojos aptiktas geležinis siauraašmenis kirvis.

Pilkapis Nr. 18(5) buvo pusemėnulis formos, nusidriekęs šiaurės vakarų ir pietvakarių kryptimi. Pilkapio ilgis — 40 m, aukštis nuo 0,7 m iki 1,4 m. Pilkapio pietvakarinis galas turėjo 18 pėdų pločio, priešingas galas buvo žymiai platesnis — 34 pėdų pločio. Kasdamas tyrinėtojas susidūrė su akmenų vainiku ir manė, kad čia susiliejo trys pilkapiai. Iš aprašymo neaišku, ar J. Abramovas perkasė visą pilkapį, ar tik jo dalį.

Pilkapyje susidurta su griautiniais ir degintiniais kapais. Degintinis kapas aptiktas aukščiau griaučių, 3-čio kastuvo gilumoje. Sudeginti kaulai supilti į pailgą duobutę. Kitas degintinis kapas aptiktas pietvakariniam pilkapijo gale.

3 pėdų ir 9 colių gilumoje, arčiau pilkapijo šiaurės vakarų galo rasti žmogaus griaučiai, gulėję galva rytų kryptimi. Kojų srityje rastas geležinis peiliukas. Griautinis kapas tokioje pačioje gilumoje aptiktas ir kitame pilkapijo gale. Jis jau buvo suardytas.

Pilkapis Nr. 19(6) skersmuo — 6 m, aukštis — 1 m. Jo viduryje buvo iškasta 20 cm skersmens duobutė. Antrojo kastuvo gilumoje susidurta su degintais kaulais, anglimis ir pelenais.

Pilkapio pagrinda aptikti žmogaus griaučiai. Mirusysis buvo palaidotas į vakarus. Dešinėsios kojos srityje, aukščiau kelio kaulų rastas geležinis peilis, žemiau kelių — geležinis pentinis siauraašmenis kirvis. Prie nugarkaulio kaulo pastebėti žalvarinės grandinėlių fragmentai.

Pilkapis Nr. 20(7) gana didelis, buvo apaugęs medžiais. Pilkapio skersmuo — 16 m, aukštis — 5 pėdos. Pilkapio pagrindas apdėtas akmenų vainiku.

Pilkapis, greičiausiai, buvo apardytas. Jo sampile, kasant per trečią kastuvą, rasta čerešnės kauliukų, žmonių atskirų kaulų ir žalvarinė vaikiška apyrankė. Kaulai buvo vaikų ir suaugusių.

Pilkapio sampilo dugne rasti griaučiai, gulėję galva į pietvakarius. Ant kairiosios rankos rastos dvi apyrankės. Pilkapis galutinai nebuvo iširtas: tam trukdžiusios ažuolo šaknys.

1910 m. tyrinėti pilkapiai

Pilkapis Nr. 1(8) skersmuo — 8 m, aukštis — 1,2 m. Pilkapis apdėtas nedidelių akmenų vainiku. Kastas pilkapis „šulinio“ metodu, iškasant 6,6 m × 3,4 m duobę. Antrojo kastuvo gilumoje aptikti apardyti griaučiai ir žalvarinė antkaklė (šaukštinė?). Toje pačioje gilumoje rastas ir kitas griautinis kapas su medinio karsto liekanomis.

Šio pilkapijo šiaurinėje dalyje, ketvirtojo kastuvo gilumoje rastas geležinis įmovinis kirvis.

80 cm gilumoje rasti vėl vieneri griaučiai. Mirusysis buvo palaidotas galva į šiaurės vakarus. Juosmens srityje gulėjusi žalvarinė lankinė lenk-

tine kojele segė. Prie griaučių rasta taip pat žalvarinė šaukštinė antkaklė ir geležinis peilis. Pietinėje pilkapiro dalyje 1 m gilumoje rasti dar vieneri griaučiai. Šiame kape rastas geležinis įmovinis kirvis, peilis ir šaukštinė antkaklė.

Pilkapis Nr. 2(9) pradėtas kasinėti, bet nebaigtas: pilietis Antanas Labonis, kurio žemėje pilkapis buvo, tyrinėtoją nuvijo šakėmis.

1 m gilumoje buvo aptikti atskiri žmogaus kaulai ir geležinis piau-
tuvas.

Pilkapio Nr. 3(10) skersmuo — 14,5 m, aukštis — 1,4 m. Vakari-
nėje pilkapiro pusėje matėsi akmenys, kai kurie jų labai dideli. Šiaurinėje
pusėje prie jo šliejosi dar trys pilkapiai.

Pilkapis pasirodė apardytas. 1 m gilumoje buvo rasta vaiko kaukolė
ir rankos kaulai bei akmeninis galastuvėlis.

Pilkapio Nr. 4(11) skersmuo — 6,5 m, aukštis — 1,4 m. Pilkapis
turėjęs akmenų vainiką. Kasant pilkapį per pirmąjį kastuvą, buvo susi-
durta su suardytu skeletu. Trečiojo kastuvo gilumoje rasti šlako gabalai
ir antrųjų griaučių liekanos. Griaučiai išsilaikę blogai, tačiau matyti, kad
mirusysis buvo palaidotas galva šiaurės vakarų kryptimi. Prie griaučių
rastas geležinis peilis, gulėjęs juosmens srityje, dešinėje skeleto pusėje.

70 cm gilumoje vėl rastas kapas. Mirusysis buvo palaidotas šiaurės va-
karų kryptimi. Kojų srityje rastas geležinis įmovinis kirvis.

Pilkapio Nr. 5(12) skersmuo — 15,2 m, aukštis — 2 m. Atiden-
gus jį, paaiškėjo, kad čia yra susilieję trijų pilkapių sampilai. Prie pilka-
pio pagrindo stovėjo didžiulis akmuo.

Antrojo kastuvo gilumoje rasti atskiri rankų kaulai. Trečiojo kastuvo
gilumoje aptikti dideli akmenys, o prie jų griautinis kapas. Mirusiojo kryp-
tis nepažymėta. Rankos gulėjusios pilvo srityje. Ant dešinėsios rankos
rasta žalvarinė juostinė apyrankė, puošta skersinių ruoželių grupėmis, ko-
jų srityje gulėjo geležinis įmovinis kirvis. Juosmens srityje aptiktas ak-
mens galastuvėlio fragmentas, geležinės sagties gabalas.

Pilkapio Nr. 6(13) skersmuo — 16 m, aukštis — 1,80 m. Pilkapio
viršus gana plokščias. Rytinėje ir vakarinėje pilkapiro papėdėje iškastos
1 m gilumo duobės. Akmenų vainiko nepastebėta. Jis gal ir buvo, nes ry-
tinėje pusėje guli vienas akmuo. Pilkapis kastas 6 m skersmens šuliniu.

Pilkapio centre antrojo kastuvo gilumoje rasta akmenų ir šlako. Tre-
čiojo kastuvo gylyje rasti apardyti griaučiai, gulėję galva į rytus. Deši-
nėje griaučių pusėje rastas geležinis piau-
tuvas ir yla. Toliau nuo griaučių
į rytus, toje pat gilumoje, susidurta su akmenų eile, po jais — griaučiai.

Pilkapio Nr. 7(14) skersmuo — 12 m, aukštis — 1,75 m. Jo piet-
vakarinėje ir šiaurinėje pusėse prieina kitų pilkapių sampilai. Pietva-
karinėje dalyje iškasta duobė. Kastuvo gylyje susidurta su juodžemiu,
vėliau smėlis su juodžemio dėmėmis, pagrinde — molis.

Antrojo kastuvo gilumoje atidengti 6 akmenys.

Pietinėje pilkapiro dalyje rasti suardyti žmogaus griaučiai ir geležinis
kirvis bei peilis.

Pilkapio Nr. 8(14) skersmuo — 11,2 m, aukštis — 1,4 m. Pilkapis **plokštokas**, vietomis kasinėtas. Pietinėje pusėje matomas akmenų vainikas.

Vakarinėje pilkapio pagrindo dalyje susidurta su išmėtytais dubens ir rankų kaulais. Balto smėlio sluoksnyje rasta kaukolė ir rankos kaulas. Po šiais kaulais rastas geležinis pentinis siauraašmenis kirvis ir peilis-piautvėlis.

Pilkapio Nr. 9(15) skersmuo — 8 m, aukštis — 1 m. Pilkapis apdėtas akmenų vainiku, šiaurinėje dalyje kasinėtas.

Pilkapio pietinėje dalyje, 1 m gylyje aptiktas kapas. Mirusysis gulėjo galva rytų kryptimi. Jo rankos buvo sudėtos pilvo srityje. Dešinėje griaučių pusėje padėtas geležinis piautuvus, ant abiejų rankų uždėtos apyrankės, žemiau krūtinės — segė, prie kojų — geležinis siauraašmenis pentinis kirvis.

Pilkapis Nr. 10(16) suardytas. Įvairioje gilumoje susidurta su atskirais kaulais. Rankos kaulai pažaliavę nuo buvusių ant jų uždėtų apyrankių.

Pilkapio Nr. 11(17) skersmuo — 16 m, aukštis — 1,4 m. Viduryje pilkapio iškasta duobė. Šiaurrytiniame pakraštyje gulėjęs didžiulis akmuo. Pilkapis kastas iki 3 m gilumo, bet jame nieko nerasta.

Pilkapio Nr. 12(18) skersmuo — 10 m, aukštis — 0,7 m. Viršuje žemė juoda. Pilkapio centre, pirmojo kastuvo gylyje rastas rankos kaulas ir geležies gabalas. Antrojo kastuvo gilumoje aptikti griaučiai, gulėję galva į šiaurę. Kojų kaulų nerasta. Griaučiai buvo apkrauti akmenimis. Trečiojo kastuvo gilumoje rasta kaukolė.

Pilkapis Nr. 13(19) gulėjęs pušyno pakraštyje prie upelio. Pietinėje ir šiaurinėje pilkapio papėdėje gulėjo dideli akmenys.

Pilkapis suardytas. Sampile daug atskirų kaulų. Antrojo kastuvo gilumoje rastas menties kaulas ir kiti kaulai. Rytinėje pilkapio dalyje gulėjo akmuo, o po juo kaukolė.

Pilkapio pietinėje dalyje rasti griaučiai, nukreipti iš pietryčių į šiaurės vakarus. Ant abiejų mirusiojo rankų užmauta po vieną įvijinę ir po vieną juostinę apyrankę. Prie griaučių rastas žalvarinis smeigtukas su grandinėlėmis.

70 cm gilumoje, pilkapio centre, aptiktas geležinis peilis ir rankos kaulas.

1,4 m gilumoje rasti dar vieneri sunykę griaučiai.

Pilkapio Nr. 14(20) sampile gausu atskirų kaulų; vakarinėje pilkapio dalyje, 1 m gilumoje rastas geležinis įmovinis kirvis ir geležinis peilis.

Pilkapio Nr. 15(21) skersmuo 5,4 m, aukštis — 1,6 m; išlikę vainiko akmenys. 1 m gilumoje rastas piautuvo fragmentas, 1,4 m gilumoje — griaučiai. Griaučiai apardyti, vietomis pažaliavę, bet įkapių nerasta.

Pilkapis Nr. 16(22) gulėjo prie upės. Jo skersmuo — 6 m, aukštis — 0,7 m, sampilas iš molio. Pirmojo kastuvo gilumoje rasti žmonių kaulai ir sveiki griaučiai, gulėję galva į šiaurės rytus. Prie kojų rastas geležinis kirvis ir geležinis peilis.

Pilkapis Nr. 17(23). Pilkapiai Nr.Nr. 17, 18, 19 ir 20 turi, tarsi, vieną bendrą sampilą. Bendras visų jų ilgis — 33 m, plačiausioji vieta siekia 18 m, siauriausioji — 12 m. Pilkapiai vienas nuo kito skiriasi akmenų vainikais. Kasant per pirmąjį kastuvą, susidurta su smulkiais žmonių kaulais. Trečiojo kastuvo gilumoje aptiktos 3 kaukolės, viena jų gulėjo pilkapiro centre, dvi — pilkapiro vakarinėje dalyje.

90 cm gilumoje rasti griaučiai, kurių galva nukreipta į vakarus, rankos sudėtos krūtinės srityje. Ant kiekvienos rankos uždėta po apyrankę. Prie dešinėsios kojos — geležinis siauraašmenis pentinis kirvis.

Pilkapis Nr. 18(24) turėjęs 2 m aukščio. Kasinėtas 6 m platumo grioviu. Pirmojo kastuvo gilumoje aptikta daug atskirų žmogaus kaulų, rasta šių dienų geležinė pasaga. Visa tai rodo, kad čia buvo kasinėta.

90 cm gilumoje pilkapyje rasti trys kapai. Vieni griaučiai aptikti pilkapiro pietinėje dalyje. Jie nukreipti galva į vakarus. Mirusiojo rankos gulėjo pilvo srityje. Ant dešinėsios rankos rasta žalvarinė apyrankė.

Antras kapas rastas pilkapiro vakarinėje dalyje. Mirusysis buvo palaidotas galva į šiaurę. Karklo srityje aptiktos kelios žalvarinės įvijos ir karoliai.

Trečias kapas buvo išpreparuotas pilkapiro šiaurės rytų dalyje. Griaučiams trūko galvos.

Pilkapis Nr. 19(25) buvo 1,4 m aukščio. Kasinėtas 6 m skersmens šuliniu. Pilkapiro sampile daug atskirų žmogaus kaulų, rastas taip pat geležinis įmovinis kirvis, 2 apyrankės, apgalvio įvijų ir du karoliai.

Vakariniame pakraštyje aptikti nesuardyti griaučiai. Mirusysis palaidotas galva į vakarus. Prie jo kojų rastas geležinis kirvis ir peilis.

Pilkapis Nr. 20(26) buvo vienas didžiausių. Jis perkastas 10 m skersmens perkasu. Jame rasta 10 kapų.

Kapas Nr. 1 aptiktas 1,05 m gilumoje. Mirusysis palaidotas galva į rytus, jo rankos sudėtos pilvo srityje. Kairiojo peties srityje rastos žalvarinės įvijos, krūtinės srityje — segė, dešiniojoje pusėje juosmens srityje — geležinis piautavas, prie kojų — geležinė yla ir akmeninis verpstelis.

Kapas Nr. 2 aptiktas pilkapiro pietinėje dalyje 1,25 m gilumoje. Čia susidurta su vaiko griaučiais. Mirusysis palaidotas galva į vakarus. Griaučių dešiniajame šone padėta geležinė yla ir piautavas.

Kapas Nr. 3 aptiktas prie kapo Nr. 2 į rytus. Griaučiai blogai išsilaikę, prie galvos guli akmuo.

Kapas Nr. 4 taip pat vaiko. Griaučiai sunykę.

Kapas Nr. 5 aptiktas pilkapiro centre, 1,2 m gilumoje nuo pilkapiro paviršiaus. Mirusiojo galva guli vakarų kryptimi, rankos sudėtos pilvo srityje. Ant dešinėsios rankos uždėtos dvi apyrankės, krūtinės srityje — segė, prie kaukolės — apgalvio liekanos, o prie kojų — geležinis kirvis ir peilis.

Kapas Nr. 6 aptiktas pilkapiro rytinėje dalyje, 70 cm gilumoje, apardytas. Išlikę rankų ir kojų kaulai. Šone padėtas geležinis piautavas.

Kapas Nr. 7 buvo aptiktas pilkapiro šiaurinėje dalyje suardytas, kai kurie kaulai nuo buvusių žalvarinių dirbinių pažaliavę. Šiame kape rasta geležinė yla.

Kapas Nr. 8 aptiktas 1,6 m gilumoje, guli kryptimi iš šiaurės rytų į pietvakarius. Prie kojų gulėjo geležinis peilis ir kirvis. Rankos sudėtos krūtinės srityje. Ant dešinėsios rankos uždėtos dvi apyrankės. Dešiniajame šone rastas sagties fragmentas.

Kapas Nr. 9 aptiktas 1,6 m gilumoje, blogai išsilaikęs. Galvos srityje rasta apgalvio liekanų, šone — geležinis kirvis.

Kapas Nr. 10 rastas pilkapiu rytiniame pakraštyje, 1,5 m gilumoje. Mirusysis palaidotas galva į pietvakarius, rankos sudėtos pilvo srityje. Galvos srityje rasta šlako, šone — yla, o ant rankų uždėta po apyrankę.

Pilkapio Nr. 21(27) skersmuo — 14 m, aukštis nenurodytas. Pilkapis kastas 12 m skersmens šuliniu. Aplink ejęs akmenų vainikas. Vietomis akmenys dėti dviem eilėmis. Du akmenys aptikti sampilo viršuje. Sampile maišėsi smėlis, juodžemis ir molis.

Pilkapio rytiniame pakraštyje, 70 cm gilumoje aptikti blogai išsilaikę griaučiai.

Šiaurinėje pilkapiu dalyje, tokioje pačioje gilumoje rasta sunykusi kaukolė ir keli kaklo nareliai. Šalia jos gulėjusi dar viena blogai išsilaikiusi kaukolė.

Pilkapio Nr. 22(28) skersmuo — 11 m, aukštis — 2—3 m. Pagrinde išlikęs akmenų vainikas.

70 cm gylyje aptiktas suardytas kapas. Mirusysis buvo palaidotas rytiniame pilkapiu pakraštyje. Prie griaučių surastas pautuvas.

Pilkapį užpilant, buvo dar rastas verpstukas, peilio fragmentas ir grandinėlės žiedelių.

Pilkapio Nr. 23(29) skersmuo — 14 m, aukštis — 2 m. Prie pilkapiu pagrindo gulėjo 4 dideli akmenys, kurie matėsi paviršiuje, keli buvo užslinkę žeme.

Trečiojo kastuvo gylyje aptiktas 3-jų pėdų skersmens akmeninis rutulys.

Pietinėje pilkapiu dalyje, 70 cm gilumoje aptikti apardyti griaučiai. Prie kaukolės rastas grandinėlės fragmentas su lunula formos pakabučiu ir įvija.

Pilkapiai Nr. Nr. 24, 25 ir 26 kasinėti prie piliakalnio, kur būta dar 12 pilkapių. Iš jų 5 perkasė J. Basanavičius.

Pilkapio Nr. 24(30) skersmuo — 4 m, aukštis — 55 cm. Apdėtas akmenų vainiku. Jokių įkapių jame nerasta.

Pilkapio Nr. 25(31) skersmuo — 8 m, aukštis — 70 cm. Pilkapyje rasta gerai išsilaikiusi kaukolė.

Pilkapyje Nr. 26(32) nieko nerasta.

Pilkapis Nr. 27(33) buvo vienas didžiausių visų pilkapiu pilkapių. Jis buvo apskritos formos, ir jo skersmuo siekė 20 m. Pilkapio aukštis — 3 m. Pilkapio centre iškasta 2 m skersmens duobė. Ši duobė buvo si iškasta labai seniai, nes joje jau augo didelės pušys. Pilkapis buvo apdėtas akmenų vainiku. Kai kurie akmenys labai dideli, pvz., vienas jų turėjo 1,4 m skersmens. Vienas pilkapis perkastas 20 m skersmens duobe.

Vakarinė pilkapiu dalis akmenų spinduliais buvo padalyta į tris plotus. Akmenys buvo glaustai sudėti vienas prie kito.

Pilkapyje rasti 3—4 kapai. Vienas jų buvo aptiktas pilkapio rytinia-me šone, apie 3 m nuo pilkapio pakraščio, 1,4 m gilumoje. Griaučiai apardyti. Kape rasta 15 įvijų, ant dešinėsios rankos buvo 4 žalvarinės apyrankės ir stambus verpstelis.

Pilkapio šiaurės rytų pusėje rastas nedidelis geležinis peilis.

Rytinėje dalyje dar rasti apardyti griaučiai ir atskira kaukolė. 6 m nuotolyje nuo rytinio pakraščio, 1,4 m gylyje aptiktas dar vienas kapas. Kaukolė gulėjo atskirai. Ji buvo padėta šalia dubens kaulų. Čia rastas geležinis peilis. Pietinėje pilkapio dalyje rastas piau tuvas. Šiaurinėje pilkapio dalyje rasta pažaliavusi kaukolė.

Pietinėje dalyje, 1,6 m gilumoje rasti geriau išsilaikę griaučiai. Kai-rėje kaukolės pusėje rastas geležinis kirvis, gulėjęs ašmenimis į viršų, ir peilio fragmentas. Taip pat rastas žalvarinis žiedelis ir sidabrinųjų nėri-nių («пронизы от венчика»).

Pilkapis Nr. 28(34) buvo arčiau dešiniojo Daugyvenės upelio kranto. Jis turėjo 6 m skersmens ir 0,9 m aukščio. Iš šiaurės ir pietų pusės buvo dar išlikęs akmenų vainikas.

Kasant pilkapį per pirmąjį kastuvą, buvo rasta gerai išsilaikiusi kaukolė. 90 cm gilumoje buvo aptiktas vaiko kapas. Mirusysis buvo, palaido-tas galva į vakarus, rankos sudėtos ant krūtinės. Krūtinės vietoje rasta segė, kaklo vietoje — antkaklė, o prie dešiniojo šlaunikaulio — peilis. Griaučiai gulėjo dar sampile. Nejudintos žemės sluoksnis siekė 18 cm.

Pilkapis Nr. 29(35) buvęs pailgas; matyt, čia jungėsi dviejų pilkapinių sampilai. Pilkapio ilgis — 14 m, plotis — 8 m, aukštis — 1,4 m.

Sis pilkapis, J. Abramovo nuomone, buvo perkastas, nes trečiojo kas-tuvo gilumoje aptikti suardyti griaučiai. Pilkapio šiaurinėje dalyje, ketvir-tojo kastuvo gilumoje buvo rasta kaukolė ir žalvarinės apyrankės frag-mentai.

J. Abramovo 1909 m. ataskaitoje yra Kauno gubernijoje surinktų dir-binių nuotraukų, Raginėnų nuotrauka ir kelios tyrinėtų pilkapių nuotrau-kos be metrikų.

4. Įkapės ir trumpa jų charakteristika

Raginėnų pilkapynuose susidurta su gausiomis įkapėmis: darbo įran-kiais ir papuošalais (1 lent.). Tyrinėtuose pilkapiuose ginklų nerasta.

Iš darbo įrankių tenka pažymėti geležinius kirvius, peilius, piau tuvus, ylas, verpstukus.

Geležiniai kirviai aptikti dvejopi: įmoviniai ir siauraašmeniai penti-niai. Įmoviniai kirviai rasti 8 (pilkapiai Nr.Nr. 17, 18 — 1909 m. ir Nr.Nr. 1, 4, 5, 18 ir 19 — 1910 m. tyrinėjimų). Vieni jų trumpesni, paraleliais šonais, kiek praplatintais ašmenimis (pilk. Nr. 18, pilk. Nr. 6 — 1910 m. ir Nr. 5), kiti gana masyvūs, dar kiti iš vieno šono kiek įsmaugti (pilk. Nr. 11 — 1909 m., pilk. Nr. 1, Nr. 19 ir kt.). Savo forma jie niekuo nesi-skiria nuo vakariniuose ir centrinės Lietuvos rajonuose randamų įmo-vinių kirvių. Didžiausias įmovinis kirvis yra rastas 1910 m. tyrinėtame

pilkapyje Nr. 19. Pilkapyje Nr. 18 buvo rasti du įmoviniai kirviai: vienas paraleliais šonais, kitas įsmaugtu šonu. Chronologiniu atžvilgiu Raginėnų įmoviniai kirviai priklauso vėlyvųjų įmovinių kirvių grupei.

Siauraašmeniai pentiniai kirviai taip pat nėra vienodi: vieni jų trumpesni, su įsmaugtu šonu nuo koto pusės (pilk. Nr. 16, 17, 18, 8, 9, 20 ir Nr. 27, k. 3), kiti tarsi užlaužta pentimi (pilk. Nr. 16, k. 1, Nr. 17, k. 1 ir pilk. Nr. 19). Vyrauja pirmieji. Iš viso siauraašmenių pentinių kirvių rasta 15. Tai tipiškai centrinei ir rytų Lietuvai siauraašmenių pentinių kirvių pavyzdžiai.

Gana savito charakterio yra Raginėnų pilkapiuose rasti tiesūs peiliai. Jie yra gana masyvūs, platus, viršūnės link siaurėją. Jų įkotis yra gana trumpas ir platus. Prie įkočio buvo išlikę medinio koto fragmentai. Tyrimuose pilkapiuose jų rasta 8. Tokie peiliai buvo drauge ir ginklas (pilk. Nr. 20).

Savito charakterio yra ir peiliai-piautuvėliai arba peiliai-dalgelės. Archeologinėje literatūroje dar nėra nusistovėjusio termino tokiems dirbiniams pavadinti. Tai priklauso nuo to, kad iki šiol nėra galutinai paaiškėjusi jų paskirtis. Vieni jų yra labiau išlenkti arčiau įkočio (pilk. Nr. 14), kiti — per vidurį (pilk. Nr. 8, k. 1). Jie labiau yra aptinkami V—VIII aa. kapinynuose šiaurinėje Lietuvos TSR dalyje.

Taip pat savito charakterio yra rasti piautuvai. Už peilius-dalgeles jie yra masyvesni, labiau išlenkti per vidurį ir nežymiai atriestu galu. Įkotis, kaip ir peilių, gana platus (pilk. Nr. 20).

Rastosios ylos niekuo nesiskiria nuo kitur senkapiuose rastų ylių. Verpstakai beveik visi padaryti iš smiltainio akmens, gana masyvūs, lygūs, plokšti ir neornamentuoti.

Papuošalų rasta žymiai gausiau negu darbo įrankių. Iš jų galima būtų paminėti šias kategorijas: antkakles, seges, apyrankes, smeigtukus, įvijas ir kt. pavienius dirbinius.

Antkaklių rasta nedaug. Viena jų sidabrinė paplatintais ruplėtais galais (pilk. Nr. 17, k. 1), dvi šaukštinės (pilk. Nr. 1) ir viena balnelinių galu (pilk. Nr. 28). Sidabrinė antkaklė buvo sulaužyta, nelabai masyvi.

Dvi šaukštinės antkaklės surastos viename ir tame pačiame pilkapyje Nr. 1. Tačiau jos nėra vienodos. Skiriasi šaukštelio ornamentas. Vienos šaukštelis yra ornamentuotas pakopėlėmis, kitos — iš šonų įrėžtomis ruoželių grupėmis, sudarančiomis laužytinių linijų ornamentą.

Ketvirtoji antkaklė sudaro gana savitą dirbinį (pilk. Nr. 28). Ji padaryta iš gana storos žalvarinės vielos. Viela galų link kiek plonesnė. Vienos antkaklės galas baigiasi išplotos vielos kabliuku-kilpa, kitas — balneliu.

Raginėnų pilkapiuose rastos segės nėra įvairios. Daugiausia rasta žalvarinių ir geležinių lankinių trikampe kojele segių (pilk. Nr. 17, 19, 20, 27, 28). Viso tokių segių surasta 6. Vienų segių kojelė gana plati, iš viršaus prie pakraščių ir per vidurį ornamentuota smulkių įkartių eile (pilk. Nr. 28), kitų kojelė ne tokia masyvi ir skirtingai ornamentuota. **Prz.** segė, rasta pilkapyje Nr. 17, turi nedidelę kojelę, kurios pagrindo pakraštys ornamentuotas dviguba laužyta linija. Dar kitų segių trikam-

Pilkapio Nr.	Įkapių													
	įvjiniai antsmilkiniai	antkaklės			karoliai	įvijos ir cilindričiai	segės			smeigtukai	kabučiai	žiedai	apyrankės	
		šaukštinės	ruplėtais pa- platintais galais	balnelinės			lenktine kojele	trikampe kojele	ilgakojės lieti- ne užkaba				juostinės	storagalės
16									2					
17			1					1					1	
18														
19						1		1						
20													4	
1		2						1						
2								1						
3														
5													1	
6														
8														
9											1			
13						1			2	1			2	
14														
16														
17								1					1	1
18													1	
19					1	1							2	
20						1		1	1		1		4	2
22														
23						1				1				
27						1		1					4	
28				1									1	
29						1								

rastos iķapēs

pavadinimas								Tyrinėjimų metai	Pastabos
kirviai		peiliai		piautuvai	ylos	verpstukai	vieļa		
šoviniai	siaurasąmeniai pentiniai	tiesūs	išlenkti						
1	1	1						1909	Ermitažo Muziejus Nr. 797/10 – 31
2	1		2	1				"	"
	1							"	"
1	1							"	"
			1					1910	798/1 – 109
1		1						"	"
1			1				1	"	"
		1			1			"	"
	1		1					"	"
		2	1					"	"
			1					"	"
	1	1						"	"
	1							"	"
1								"	"
1	1							"	"
	4	2	5	2	3	2		"	"
		1						"	"
		1	1					"	"
	1		1	1		1		"	"
	1							"	"
								"	"

pė kojelė yra visai neornamentuota (pilk. Nr. 20). Šitokios segės datuojamos, paprastai, VI-ju m. e. amžiumi ir yra grynai vietinio darbo.

Pilkapyje Nr. 20 rasta viena žalvarinė lankinė segė lietinė užkaba. Segės kojelė neilga, pusapvalio skersinio piūvio, ornamentuota eglutiniu raštu.

Pagaliau pilkapyje Nr. 2 buvo rasta viena žalvarinė lankinė segė lenktine kojele. Įvijos lankelis labai profiliuotas.

Pilkapiuose rasti ir keli smeigtukai. Tai, dažniausiai, paprasti geležiniai lazdeliniai smeigtukai, kurių išlikę tik nedideli fragmentai. Tik pilkapyje Nr. 13 rastas žalvarinis ritinis smeigtukas su ažūrine pakabėle ir 2 grandinėlių eilėmis. Grandinėlių galai užbaigti žalvarinės skardelės lunula formos kabučiais. Smeigtuko galvutė turi tris plokšteles.

Pilkapiuose rasta taip pat apyrankių. Vienos jų buvo juostinės, kitos — storagalės. Juostinės apyrankės ornamentuotos įkirstų griovelių grupėmis, sugrupuotomis eglutės ar trikampių rašto ploteliais. Tik pilkapyje Nr. 20 rasta akinio rašto apyrankė. Storalgalės apyrankės, kurių rasta apie 5, dažniausiai yra kampuoto piūvio ir turi įmuštas akutes prie galų pakraščio. Rasta taip pat įvijinių žiedų, vienas kitas mėlyno stiklo karolis ir žalvarinių įvijų. Apskritai, visi rastieji dirbiniai yra grynai vietiniai ir turi savitą, vien Raginėnams būdingą bruožą.

5. Pilkapių chronologija ir Raginėnų kultūros klausimas

Pilkapių chronologijos klausimas jau buvo liestas, kalbant apie laidoseną ir įkapes. Apie ją reikia dar kartą pakalbėti todėl, kad tie, kurie neskiria dviejų Raginėnų pilkapių grupių, o kalba tik apie pilkapius ap- lamai, yra padarę kai kurių netikslumų. Ypač daro rimtų klaidų tie, kurie kai kuriems reiškiniams datuoti nurodo ne šimtmečius, o tik bendrą pavadinimą „Raginėnų kultūros laikotarpis“. Čia reikia būtinai turėti galvoje tą aplinkybę, kad tarp pačių Raginėnų pilkapių ir „Raginėnų kultūros“ laikotarpio yra gana žymus chronologinis skirtumas.

A. Spicyno pateiktas VI—VIII amžių lietuvių materialinės kultūros pavadinimas „Raginėnų kultūra“ plačiai įėjo į istorinę, archeologinę ir net geologinę literatūrą ir išgarsino ją toli už Lietuvos ribų. Reikalas tas, kad A. Spicynas, vienas žymiausių rusų archeologų, Raginėnų pilkapius, apskritai, teisingai datavo VI—VIII amžiais³⁰.

Šiandieną, kai susikaupė didesnis archeologinės medžiagos kiekis, galima teigti, kad Raginėnų pilkapių grupė, kuri yra prie paties piliakalnio, yra senesnė už pilkapius, esančius kaimo pušyne. Pilkapių grupę prie piliakalnio galima datuoti III—IV m. e. amžiais, o pilkapių grupę pušyne — V—VII amžiais.

Galimas dalykas, kad pušyne esančiame pilkapyje yra ir chronologiniu atžvilgiu ankstyvų pilkapių. Pilkapynas, kaip jau buvo sakyta, ištirtas tik dalinai. Tačiau tarp vienos ir kitos pilkapių grupių esama tiesioginio

³⁰ Tauta ir žodis, 3, 136 (1925).

ryšio. Jis pasekamas kapo formoje ir konstrukcijoje bei laidosenoje. Tačiau jokiū būdu negalima sutikti su A. Spicyno „Raginėnų kultūrai“ bendrai duota chronologija: VI—VIII amžiais. Reikalas tas, kad tame skyrelyje A. Spicynas nagrinėja žymiai ankstyvesnio laikotarpio senienas, būtent III—IV amžių. Jis teisingai žavisi aukšta to meto lietuvių genčių kultūra, bet visų tų senienų priskirti V—VIII amžiams jokiū būdu negalima. Pvz., skyrelyje „Raginėnų kultūra (VI—VIII amžiai)“, A. Spicynas nagrinėja taip pat Visdergių pilkapių medžiagą, kuri yra iš II—III amžių, Pakalniškių pilkapių medžiagą — iš III—IV amžių, Lauksvydų senkapio medžiagą — iš IV—V amžių ir t. t.

Tuo būdu, tos archeologinės medžiagos, kurią A. Spicynas nagrinėja „Raginėnų kultūros“ chronologiniuose rėmuose, jokiū būdu negalima priskirti VI—VIII amžiams. Tai, ką A. Spicynas nagrinėja kaip „Raginėnų kultūrą“, reikia suprasti kaip archeologinę medžiagą, charakterizuojančią lietuvių genčių materialinę kultūrą gimininės santvarkos irimo laikotarpiu, būtent II—V amžiais. Be to, kadangi Raginėnai nėra vietovė, davusi pačių būdingiausių to laikotarpio dirbinių, nėra jokio reikalo vartoti „Raginėnų kultūros“ vardo. Raginėnų archeologiniai paminklai yra tik viena, gana kukli, grandis, charakterizuojanti lietuvių genčių materialinę kultūrą nurodytu laikotarpiu. Įvairūs autoriai, vartodami „Raginėnų kultūros“ terminą ir nenurodydami amžių, padaro kelių šimtmečių paklaidą.

Išvados

1. Raginėnai yra žymi archeologinė vietovė. Iki mūsų dienų čia yra išlikęs piliakalnis, dvi pilkapių grupės ir 3 plokštiniai kapinynai.

2. Tyrinėti tėra tik pilkapiai. Pilkapyne prie piliakalnio susidurta su akmenų vainiku apdėtais pilkapiais, kuriuose mirusieji laidoti III—IV amžiais nedeginti.

Pušyno pilkapyne, esančiame į šiaurę nuo piliakalnio, pilkapiai dar turi akmenų vainikus; jie yra žymiai didesni, juose susidurta su keliais kapais. Vieni mirusieji laidoti nedeginti, kiti — sudeginti. Pagal rastąsias kapas pilkapiai datuoti V—VII amžiais.

3. Ateityje reikėtų baigti pilkapyno tyrinėjimus ir ištirti piliakalnį bei plokštinius kapinynus.

4. Paaiškėjus pilkapių chronologijai ir susipažinus su juose rastomis kapėmis, darosi aišku, kad nors Raginėnai ir yra viena įdomiausių archeologiniu požiūriu vietovių, tačiau ji yra grynai vietinio charakterio, labiau būdingo centrinei Lietuvai. Todėl nėra reikalo vartoti A. Spicyno pateikto „Raginėnų kultūros“ vardo, nes didesnė dalis A. Spicyno nagrinėjamų senienų priklauso ne VI—VIII amžiams, bet II—IV amžiams, o pastarojo laikotarpio senienų Raginėnuose rasta labai nedaug.

ИССЛЕДОВАНИЕ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ПАМЯТНИКОВ В МЕСТНОСТИ РАГИНЕНОЙ И ВОПРОС «РАГИНЕНСКОЙ КУЛЬТУРЫ»

П. З. КУЛИКАУСКАС

Резюме

Местность Рагиненая находится в районе Шядува при дороге Шядува—Розалимас. В XVI в. местность Рагиненая называлась Габогала. Эта местность широко славится своими археологическими памятниками. Здесь до наших дней сохранились две группы курганов, городище и грунтовой могильник позднего времени.

Эти археологические памятники уже давно привлекли к себе внимание исследователей, и их раскопки были начаты уже в начале XIX в. Но эти раскопки носили случайный характер, и сведений о них мы имеем очень мало. Первым исследователем Рагиненая был Фридрих Дюбуа де Монтперье, который примерно в 1820—1830 гг. раскопал 6 курганов.

В 1909—1910 гг. в Рагиненая раскопки велись И. С. Абрамовым, который раскопал 36 курганов. Раскопки И. С. Абрамова дали очень интересные результаты. Материалы раскопок до сих пор не опубликованы, они хранятся в Ленинградском Эрмитаже. Эти материалы и послужили основой данной статьи.

Рагиненское городище до сих пор не исследовалось и никаких данных о нем не имеется, за исключением описания его внешнего вида.

Больше всего изучались курганы. Одна группа курганов, более древних (их насчитывалось около 12 штук), расположена рядом с городищем. Они все раскопаны. Эти курганы сооружались из песка; каждый из них у своего подножия был обложен каменным венцом. Умершие погребались в этих курганах в несожженном виде. По найденным в них предметам курганы можно датировать III—IV вв. нашей эры.

Вторая группа курганов находится на расстоянии около одного километра на север от городища, в лесу, и является очень многочисленной. Здесь насчитывалось до ста отдельных курганов. Эти курганы также сооружены из местной земли — песка, но отличаются от курганов, расположенных около городища, своей величиной. Их диаметр достигает 6—8—12 и даже 18—23 метров, а высота — 0,7—2 метра. Некоторые курганы обложены каменным венцом. Курган № 27, исследованный в 1910 г., имел 3 м высоты и 20 м в диаметре. Он был обложен каменным венцом, и каменными перегородками, идущими от центра в стороны, разделен на несколько частей.

Умершие погребались в курганах несожженными и сожженными. В одном и том же кургане встречаются и труположения и трупосожжения. В одном кургане обнаружено 1—2 и более погребений, напр. в кургане № 20 найдено 10 погребений.

При скелетах найдены различные предметы: железные втульчатые и узколезвийные топоры, косари, ножи, серпы, шилья, бронзовые и шейные

гривны, одна серебряная шейная гривна, бронзовые арбалетные фибулы с трехугольной и согнутой ножкой, браслеты и другие предметы, датированные V—VII вв. Интересно отметить, что в исследованных курганах не найдено оружия. Найденные предметы чисто местного производства.

Рагиненские курганы широко известны среди других курганов Литвы, но в общем археологическом материале Литвы они не занимают особого места. Несмотря на это, А. А. Спицын в своей известной статье «Литовские древности», характеризуя литовский археологический материал VI—VIII вв., назвал его «Рагиненской культурой».

Просмотрев тщательно материалы, описанные А. А. Спицыным в статье под названием «Рагиненская культура», видим, что там рассматриваются материалы более раннего времени, которых в Рагиненских курганах вообще нет. Нет, таким образом, и смысла употреблять термин «Рагиненская культура». Основной удельный вес в статье под указанным названием занимают древности не V—VIII вв., а II—IV вв. Многие же авторы, пользующиеся термином «Рагиненская культура», делают большую ошибку в датировке описываемых явлений. Чтобы этого избежать, указанный термин следует употреблять условно и лучше всего указывать века.

Институт истории
Академии наук Литовской ССР

Поступило
31 VII 1957